

Tarih İncelemeleri Dergisi
Cilt/Volume XXII, Sayı/Number 1
Temmuz/July 2007, 261-263

Halil N. Hatipoğlu, Orta Çağda Akdeniz’de Deniz Güçlerinin İncelenmesi Anadolu’da İlk Türk Denizciliği (Umur Bey’in Epir Harekâtı), Deniz Kuvvetleri Komutanlığı yayınları, Deniz Basımevi, İstanbul 2005, VII+165 s., ISBN 975-409-328-8.

Güney Deniz Saha Komutanlığı tarafından 2005 yılında yürütülen eğitim faaliyetleri kapsamında Koramiral Lütfü Sancar’ın direktifleriyle komutanlıkta görevli kurmay subayların denizcilik tarihimiz ile ilgili çeşitli inceleme konularında çalışmalar yapması programlanmıştır. Bu amaçla, belirlenen konularda hazırlanan seminerler uzmanların katılımıyla değişik tarihlerde karargâh personeline sunulmuştur. Sözü edilen faaliyetler arasında, Dz. Kur. Kd. Alb. Halil Necati Hatipoğlu tarafından ‘*Gâzi Umur Bey’in Epir Seferi*’ esas olmak üzere genel bir sunum çerçevesinde düzenlenen bir seminer de yer almıştır. 12 Mayıs 2005 tarihinde Güney Deniz Saha Komutanlığı’nda gerçekleşen seminere, Prof. Dr. Tuncer Baykara (E. Ü. Ed. Fak.), Prof. Dr. İdris Bostan (İ. Ü. Ed. Fak.), Yrd. Doç. Dr. A. Harun Özdaş (D. E. Ü. Deniz Bilimleri ve Teknolojisi Enst.) ve Yrd. Doç. Dr. Vehbi Günay (E. Ü. Ed. Fak.) davetli uzman olarak katılmışlardır. Seminerde, Dz. Kur. Kd. Alb. Halil N. Hatipoğlu’nun hazırladığı sunumun ardından Prof. Dr. Tuncer Baykara, Türklerin denizcilik geçmişleri ile ilgili kısa konuşmasında, Karadeniz ve Akdeniz isimlerinden hareketle dünya dillerine Türkçe söyleyişin çevirisi ile geçmiş olan ‘kara’ kelimesinin kuzey anlamına geldiği üzerinde durarak Türkler denizciliği Karadeniz’de mi öğrendiler sorusuna cevap aramaya çalışmıştır. Yrd. Doç. Dr. A. Harun Özdaş, ‘*Don Fabrizio Ruffo Della Calabria Yazmasına Göre Malta Tarikat Kalyonları*’ başlıklı bildirisinde, 1619-1692 yılları arasında yaşamış ve 1659-1661 yılları arasında Malta kalyonlarında generallik yapmış olan yazarın Floransa’da Biblioteca Nazionale Centrale’de bulunan yazmasına dayalı olarak ayrıntılı görsel bilgiler sunarak Ortaçağda kullanılan gemi türleri ile ilgili bilgiler vermiştir. Bu satırların yazarı seminere ‘*Gâzi Umur Bey ve Epir Seferi Hakkında Kısa Bir Değerlendirme*’ başlıklı bir bildiri ile katılmıştır. Son olarak Prof. Dr. İdris Bostan, ‘*Kürekli ve Yelkenli Osmanlı Gemileri*’ konulu görsel bir bildiri sunmuştur.

Halil N. Hatipoğlu’nun ilgili konudaki çalışmaları ve bu seminer kapsamında ortaya konulan bilgiler kitap hâline getirilerek Deniz Kuvvetleri Komutanlığı’nın yayınları arasında basılmıştır. Başlangıcında ithaf (III), biyografi (IV), önsöz (V) ve içindekilerin (VI-VII) yer aldığı eser beş bölüme ayrılmıştır. ‘*15. Yüzyıla Kadar Akdeniz’de Denizcilik*’ başlığını taşıyan birinci bölüm (1-51) beş kısımdan oluşmaktadır. İlk iki kısımda Akdeniz ve Akdeniz’in coğrafik özellikleri ile Akdeniz’de seyir güvenliği hakkında kısa bilgiler verilmiştir. Üçüncü kısımda, genel olarak başlangıcından Ortaçağa kadar gemiler ve gemi türleri ile ilgili görsel malzemelerle zenginleştirilmiş bilgiler sunulmuştur. Dört ve beşinc

İkinci bölüm (53-86) kısımda ise Akdeniz’de lojistik ve deniz ticaret yolları üzerinde durulmuştur. ‘*Ortaçağda Bizans, İslâm (Arap) ve Haçlı Donanmaları*’ başlığını taşımakta olup üç kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısım Bizans’a ayrılmış olup Bizans deniz gücü hakkında bilgi verilerek, IV. Haçlı Seferi’ne kadar gelişimine değinilmiştir. İkinci kısımda Arap deniz gücü ve

Haçlı donanmaları ele alınmış, üçüncü kısımda ise deniz ulaşımı ve korsanlık hakkında bilgiler sunulmuştur.

'Anadolu'da İlk Türk Denizciliği'ne ayrılan üçüncü bölümde (87-136) ilk olarak Çaka Bey dönemi incelenerek İzmir'in ilk Türk hâkimi Çaka Bey'in Beyliğinin kuruluş tarihi olan 1081 yılının Deniz Kuvvetlerimizin kuruluş yılı olarak kabul edildiği vurgulanmıştır. İkinci kısımda Selçuklu döneminde denizcilik başlığı altında Selçuklu gemileri ile Alanya ve Sinop tersanelerine değinilmiştir. Üçüncü kısımda denizci gazi beylikleri ele alınarak Batı Anadolu'da kurulmuş olan beyliklerin denizcilik faaliyetleri hakkında mevcut bilgiler derlenmiştir. Dördüncü kısımda, XIV. yüzyılda Ege Denizi'nde Osmanlılar başlığı ile Osmanlı Beyliği'nin Balkanlardaki fetih hareketlerinin önderliğini ele alması ile gelişen olaylar değerlendirilmiştir. Bu bölümün beşinci kısmı münhasıran Umur Bey dönemi denizciliğe ayrılmıştır. Umur Bey'in donanma ve ordu organizasyonu, donanma taktiği, ordunun unsurları, silâhları, musikisi ve tersanesi hakkında bilgiler verilmiştir. Bu kısımda, seminerde tarafımdan sunulan bildiriden Düstûrnâme-i Enverî hakkındaki bilgilere yer verildiği gibi, Yrd. Doç. Dr. Mustafa Daş'ın 2 Haziran 2005'de Çeşme'de düzenlenmiş olan 'Tarihte Batı Anadolu'da Türk Denizciliği' sempozyumunda sunmuş olduğu 'Aydınogulları Beyliğinde Denizcilik Faaliyetleri' konulu bildirisi de özet olarak yer almıştır.

Dördüncü bölüm (137-156), çalışmanın ana konusu olan 'Umur Bey'in Epir Harekati ve Corinth Geçişi'ne ayrılmıştır. Gâzi Umur Bey'in 1337-1338 yılında Bizans İmparatoru Andronicus'un günümüzde Arnavutluk sınırları içerisinde yer alan Epir bölgesinde Sırp ve Arnavut ayaklanmasını bastırmak amacıyla yardım talebi üzerine girişilen Epir Harekâtı değerlendirilmiştir. Bu bölümün ilk kısmında Umur Bey'in donanmasını Peloponnes yarımadasını anakaraya bağlayan yaklaşık 10 km. uzunluğundaki Korint kıstağı denilen toprak bağlantı yolu kullanarak karadan geçirmek suretiyle Ege denizinden İnebahtı körfezine intikal ettirmiş olması ile ilgili kaynakların ve tarihçilerin görüşlerine yer verilmiştir. Bu konuda, kaynak olarak Enverî'nin Düstûrnâme'de, Pirî Reis'in Kitâb-ı Bahriye'de verdiği bilgilerden hareketle Mükrimin Halil Yinanç, Paul Lemerle, Himmet Akın, Elizabeth A. Zachariadou, Halil İnalçık, Tuncer Baykara, Ali Kandilli, Vehbi Günay ve Mustafa Daş'ın değerlendirmeleri incelenmiştir¹. İkinci kısımda ise Epir harekâtına ışık tutabilecek bir belge olarak Walter Werner'in 'Antik Zamanlardaki En Uzun Gemi Güzergâhı: Diolkos, Korinth Kıstağı, Yunanistan ve İlk Kanal İnşaatı Teşebbüsü' başlıklı makalesine yer verilmiştir². Burada, Mora yarımadasının ada olmasını engelleyen dar toprak bağlantı yolu üzerinde, gemilerin yarımadaı dolaşmadan Saronikos körfezinden Korint körfezine geçişini sağlayan Diolkos gemi güzergâhı hakkında tarihî ve arkeolojik bilgiler ayrıntılı bir biçimde verilmiştir. Güzergâh üzerinde, kalıntıları hâlen kısmen mevcut, 1.100 m. uzunluğunda, taştan inşa edilmiş, gemilerin kızaklar yardımıyla ve alttan tekerlekli taşıyıcılar vasıtasıyla aktarılmalarını sağlayan 'tramvay' yolunun varlığına işaret edilerek 1893'te açılmış olan Korint Kanalı geçişinden önceki durum kanıtlarıyla sunulmuştur.

¹ Seminerde tarafımdan sunulan bildiride, Rus tarihçi Konstantin Zhukov'un konu ile ilgili tebliği ("The 'Destan of Umur Pasha' in the Light of the 'Kitâb-ı Bahriye' by Pirî Reis", *XI. Türk Tarih Kongresi Ankara, 5-9 Eylül 1990 Kongreye Sunulan Bildiriler*, C. III, Ankara 1994, s. 893-897.) de değerlendirmeye alınmıştır. Bildirinin çevirisi konunun önemine binaen T.İ.D.'nin bu sayısında tarafımızdan neşredilmiştir.

² Walter Werner, "The Largest Ship Trackway in Ancient Times: The Diolkos of the Isthmus of Corinth, Greece and Early Attempts to Build A Canal", *The International Journal of Nautical Archaeology*, 26/2 (Mayıs 1997), 98-119.

Yeni Yayınlar

Elde edilen bütün bulgular beşinci bölümde (157-161) sonuç ve değerlendirme başlığı altında irdelenmiştir. Bu kapsamda, Umur Bey'in Epir Seferi ile ilgili yukarıda belirtilen kaynaklarda yer alan kayıtlar ve ilgili araştırmacıların görüşleri bir araya getirilerek sunulmuştur.

Kitap, sonsöz (163) ve kaynakça (165) ile son bulmaktadır.

Halil N. Hatipoğlu, mesleği olmamasına rağmen, büyük bir emek mahsulü olarak ortaya çıkardığı bu çalışmasıyla elde ettiği sonuçları konu ile ilgilenenlerle paylaşmıştır. Yazar, denizcilik bilgisiyle tarihî ve arkeolojik araştırmaları bir araya getirmiştir. Hassasiyet ve titizlikle meydana getirdiği incelemesinde, üniversite öğretim üyelerinin görüş ve bilgilerine başvurarak disiplinler arası çalışmanın da güzel örneklerinden birisini sergilemiştir. Kendi ifadesiyle bu eseriyle bir deniz subayı penceresinden, XV. yüzyıla kadar kürekli ve yelkenli gemilerin tarihini ve Ortaçağ'da Akdeniz'deki deniz güçlerini inceleyerek Umur Bey'in Epir harekâtını destekleyebilecek bilgileri ilgililerin görüşlerine sunmuştur. Yazarın kıymetli mesailerinin yanı sıra böyle bir çalışmanın gerçekleşmesine imkân sağlayan Koramiral Lütfü Sancar'ın şahsında Güney Deniz Saha Komutanlığı ve seminer sonucunda elde edilen bilgilerin kitaplaşarak düzenlendiği salonun dışına çıkması ve ilgililere ulaşması konusunda Deniz Kuvvetleri Komutanlığı'nın gösterdiği hassasiyette de ayrıca teşekkür ederiz.

Vehbi Günay*

---

* Yrd. Doç. Dr., Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü Öğretim Üyesi, Bornova-İZMİR-TÜRKİYE. e-mail: vehbi.gunay@ege.edu.tr

